

Πώς θα ενισχυθεί η δυναμική της οικονομίας μας

Του Γκικα Α. Χαρδουβελη *

Σήμερα το βιοτικό επίπεδο της Ελλάδας βρίσκεται στο 76% του ευρωπαϊκού μέσου όρου της Ευρώπης των «15». Η χώρα μας κατάφερε να ξεφύγει από την τελευταία θέση, με ένα άλμα 10 περίπου μονάδων την τελευταία 5ετία, με πρωταγωνιστή ανάπτυξης τις επενδύσεις. Η σύγκλιση στο βιοτικό επίπεδο συνοδεύτηκε και με κοινωνική σύγκλιση, όπως αυτή περιγράφεται από τις κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, καθώς και από ελαφρά βελτίωση στην κατανομή του εισοδήματος.

Παρά την πρόοδο που σημειώθηκε, υπάρχει διάχυτη η ανησυχία και η αίσθηση στον επιχειρηματικό κόσμο ότι η πρόοδος αυτή ίσως τελικά είναι παροδική. Η μακροοικονομική σταθερότητα από μόνη της δεν μπορεί να αυξάνει την παραγωγικότητα της οικονομίας για πάντα. Είναι αναγκαία, αλλά όχι ικανή συνθήκη. Τα έσοδα, επίσης, του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, που από τη δεκαετία του 1980 έφταναν τις 3 με 4 μονάδες του ΑΕΠ ετησίως, πλησιάζουν και αυτά προς το τέλος τους, αφού μετά το 2008 θα μειωθούν στο 1/3 της προηγούμενης 20ετίας, δηλαδή στο 1% με 1,5% του ΑΕΠ.

Απαιτείται λοιπόν σήμερα μια εντονότερη στροφή στη μικροοικονομική πολιτική, δηλαδή την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και την αποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα. Χρειάζεται να ιεραρχηθούν με μεγαλύτερη ευκρίνεια οι προτεραιότητες της πολιτικής ανταγωνιστικότητας και να δημιουργηθεί μια ευρεία πολιτική συναίνεση για τις προτεραιότητες αυτές. Αναφέρω επιλεκτικά τα πιο σημαντικά ερωτήματα:

Πρώτο και κύριο ερώτημα: ποια είναι τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας μας και πώς, πότε και πόσο επενδύουμε σ' αυτά; Υπάρχουν τομείς της οικονομίας στους οποίους περιμένουμε υψηλή απόδοση από τις επενδύσεις μας ώστε να διασφαλίσουμε εκεί τις κατάλληλες υποδομές; Ή ξεχνάμε κάθε είδους τομεακή πολιτική και επικεντρωνόμαστε στη βελτίωση των παραγωγικών συντελεστών για το σύνολο της οικονομίας;

Περιληπτικά, αναφέρω ότι οι επενδύσεις πρέπει να συνεχίσουν να αποτελούν τον κορμό της αναπτυξιακής πολιτικής μας. Πρέπει να γίνουν τόσο επενδύσεις που ωφελούν το σύνολο της οικονομίας όσο και τομεακές επενδύσεις. Όσον αφορά τις τομεακές επενδύσεις, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας μας είναι γνωστά: Ηλιος, θάλασσα, ιστορία, παράδοση στη ναυτιλία, κόμβος στη Μεσόγειο, γειτνίαση με τις βαλκανικές χώρες.

Συνεπώς, πρέπει να επενδύσουμε στον τουρισμό, όπου η ποιότητα των υπηρεσιών είναι η υπ' αριθμόν ένα προτεραιότητα. Η επένδυση στον τουρισμό μπορεί να συνδυαστεί με επενδύσεις στον τομέα της υγείας, ώστε να προσελκυστούν όχι μόνο τουρίστες, αλλά και Ευρωπαίοι που θα ζουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα στην Ελλάδα. Και οι δύο τομείς πάσχουν σήμερα στη χώρα μας.

Στην υγεία, τα τελευταία χρόνια χτίστηκαν πολλά νέα νοσοκομεία στην περιφέρεια, δόθηκε έμφαση στην πρωτοβάθμια φροντίδα και υιοθετήθηκε ο θεσμός των διαχειριστών των νοσοκομείων. Η κυβέρνηση πρέπει να σπρώξει ακόμα περισσότερο τη σωστή διαχείριση στα νοσοκομεία, ξεκινώντας ίσως με ένα πιλοτικό πρόγραμμα σε ένα από τα νέα νοσοκομεία που χτίστηκαν, όπου δεν εδραιώθηκαν ακόμα τα συντησιακά συμφέροντα. Πρέπει, για παράδειγμα, να υιοθετήσει νέους θεσμούς χρηματοδότησης των προμηθειών των μηχανημάτων, π.χ. μέσω Leasing. Να δημιουργήσει ένα πιο ρεαλιστικό σύστημα αμοιβών των γιατρών, που θα μειώνει την παραοικονομία ή το outsourcing προς τα ιδιωτικά τους γραφεία και κλινικές.

Δεύτερο συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας είναι η γειτνίαση με τις βαλκανικές χώρες. Μελέτες διεθνών οικονομολόγων τα τελευταία 10 χρόνια έχουν δείξει ότι η γειτνίαση παίζει πολύ σημαντικότερο ρόλο στην εμπορική δραστηριότητα, από αυτόν που δικαιολογεί το μικρό κόστος των μεταφορών. Πρέπει, επομένως, να συνεχιστεί η πολιτική επενδύσεων και η εμπορική δραστηριότητα των ελληνικών επιχειρήσεων στα Βαλκάνια, διότι οι χώρες αυτές έχουν και θα συνεχίσουν να έχουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, αφού έχουν ξεκινήσει από χαμηλή βάση.

Η ναυτιλία είναι ένας τομέας που πέρυσι μείωσε το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών κατά δύο περίπου μονάδες του ΑΕΠ. Με δεδομένη την ανάπτυξη στην Κίνα και την Ανατολική Ασία, η ζήτηση για μεταφορές πετρελαίου και αγαθών θα παραμείνει σε υψηλά επίπεδα για πολλά χρόνια. Η κυβέρνηση πρέπει να επικεντρωθεί στις συμπληρωματικές ναυτιλιακές υπηρεσίες προς του Ελληνικής πλοιοκτήτες. Παράδειγμα, το λεγόμενο Protectio& Indemnity, μια μεγάλη πύλα εσόδων, που απορροφά το Λονδίνο.

Ο τομέας της ενέργειας είναι δυνητικά ένας τομέας με μεγάλη υποσχόμενη απόδοση και με μικρότερο ρίσκο από τις τηλεπικοινωνίες. Εκεί θα μπορούσαν οι ελληνικές επιχειρήσεις να παίξουν ένα δυναμικότερο ρόλο στην ευρύτερη περιοχή.

Εθνικό κεφάλαιο

Επενδύσεις που ωφελούν το σύνολο της οικονομίας είναι οι επενδύσεις στην εκπαίδευση, τη γνώση και την τεχνολογία. Υπάρχουν χρήματα από το ΚΠΣ για τα ευρυζωνικά δίκτυα, τα οποία λιμνάζουν. Το πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας συνεχίζει να χωλαίνει. Το πρόγραμμα ΣΥΖΕΥΞΙΣ, που θα ενσωμάτωνε την πληροφορική στον δημόσιο τομέα, παραμένει στα χαρτιά για πολλά χρόνια. Και όμως, η ενσωμάτωση της τεχνολογίας στη δημόσια διοίκηση αναμένεται να έχει τη μεγαλύτερη επίδραση στην πύαξη της γραφειοκρατίας και της διαφθοράς. Η εύκολη μεταφορά της πληροφορίας ανάμεσα στα υπουργεία και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα απαλλάσσει τον πολίτη από τα πολλαπλά πιστοποιητικά, ενώ δίνει τη δυνατότητα ελέγχου των πράξεων των δημοσίων υπαλλήλων. Έτσι, μετριέται πιο εύκολα η παραγωγικότητα του κάθε υπαλλήλου, ενώ εμποδίζονται τα φαινόμενα της διαφθοράς.

Η ενδυνάμωση της πληροφορικής στο υπουργείο Οικονομικών ίσως τελικά λύσει και το πρόβλημα των εσόδων, αλλά και της διαφθοράς στις εφορίες. Η διαφθορά δεν λύνεται με το να φοβερίζεις ή απλώς να αλλάζεις τα πρόσωπα. Λύνεται με τη διαφάνεια και με κανόνες που σπάζουν την αυθαιρεσία του ελεγκτή απέναντι στον φορολογούμενο και δίνουν μια αντικειμενική πληροφόρηση για τη φορολογούμενη εταιρεία.

Το εκπαιδευτικό σύστημα χρειάζεται μια νέα πνοή και περισσότερο ανταγωνισμό, ιδιαίτερα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στη χώρα μας διπλασιάστηκε ο αριθμός των φοιτητών τα εγχώρια ΑΕΙ την τελευταία δεκαετία και τα μεταπτυχιακά προγράμματα έχουν υπερβεί τα 330, ενώ έχουμε το υψηλότερο ποσοστό φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ε.Ε. για νέους ηλικίας 15-24 ετών. Όμως, η ποιότητα της εκπαίδευσης πάσχει, διότι δεν υπάρχει ανταγωνισμός. Η αξιολόγηση της εκπαίδευσης είναι ένα σωστό πρώτο βήμα, που πρέπει στη συνέχεια να συνδεθεί με τη χρηματοδότηση των ΑΕΙ. Η επιβολή διδάκτρων ένα ή δύο χρόνια μετά το πέρας της κανονικής φοιτητικής θητείας είναι μια ενδιαφέρουσα πρόταση.

Δεύτερο σημαντικό ερώτημα: Πώς αυξάνεται η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων; Είναι μόνον η γραφειοκρατία και το εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων το πρόβλημα στην ανταγωνιστικότητά τους ή είναι επίσης πρόβλημα το μέγεθός τους, η εξωστρέφειά τους, η οργάνωσή τους;

Θέλουμε μεγάλες ελληνικές ιδιωτικές επιχειρήσεις που να μπορούν να ανταγωνιστούν στα Βαλκάνια και την Ευρώπη ή αδιαφορούμε αν οι μεγάλες επιχειρήσεις στην Ελλάδα και στην ευρύτερη περιοχή είναι ξένες, αρκεί να σέβονται τους κανόνες του ισότιμου ανταγωνισμού;

Πιστεύω ότι ένα από τα κρίσιμα στοιχεία είναι ο μετασχηματισμός των μικρομεσαίων οικογενειακών επιχειρήσεων σε «μεσαίες μεγάλες» επιχειρήσεις, με τον παράλληλο διαχωρισμό της ιδιοκτησίας από τη διοίκηση. Το στοιχείο είναι, επίσης, η αύξηση της κρίσιμης μάζας των επιχειρήσεων εκείνων που αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες, υιοθετούν σύγχρονες πρακτικές διοίκησης, διαθέτουν τα κατάλληλα στελέχη και έχουν διεθνή προσανατολισμό στις επενδύσεις και τις πωλήσεις τους.

Όσον αφορά την απελευθέρωση αγορών, που δίνεται μεγαλύτερη έμφαση, στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών ή στην αγορά εργασίας;

Αυτό είναι ένα πολύ κρίσιμο ερώτημα. Αν η σημερινή κυβέρνηση ανοίξει συγχρόνως όλη τη βεντάλια των δυνητικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, θα αποτύχει με βεβαιότητα. Πιστεύω ότι η οποιαδήποτε πολιτική θα έχει περισσότερα αποτελέσματα αν επικεντρωθεί στην αγορά αγαθών και υπηρεσιών, στη γραφειοκρατία, στις μονοπωλιακές πρακτικές, στα κλειστά επαγγέλματα. Εκεί οι αντίπαλοι είναι περιορισμένοι, οι πρακτικές των συντεχνιών πιο εύκολα αποκαλύπτονται και καταπολεμούνται.

Το πρόβλημα της απελευθέρωσης σαλαμοποιείται και κατά συνέπεια οι στόχοι επιτυγχάνονται πιο εύκολα. Η κοινωνία παίρνει το μέρος της κυβέρνησης διότι καταλαβαίνει ότι θίγεται από τα συντεχνιακά συμφέροντα. Είναι άκρως αντιπαραγωγικό η κυβέρνηση να ξεκινήσει το ζήτημα της ευελιξίας στην αγορά εργασίας ως το πρώτο θέμα των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, διότι πιθανόν να έχει απέναντί της το σύνολο της κοινωνίας, με εξαίρεση ίσως τους εργοδότες.

Το ζήτημα αυτό πρέπει να είναι το τελευταίο στη λίστα, ώστε να έχει προηγηθεί το χτίσιμο της δικής της αξιοπιστίας ότι πράγματι μάχεται υπέρ του κοινωνικού συνόλου, και όχι μόνο υπέρ μιας μερίδας του

πληθυσμού. Στην ευελιξία της αγοράς εργασίας πρέπει να έχει και κάποια συναίνεση από τη ΓΣΕΕ. Αλλιώς, να μην προχωρήσει, διότι πιθανόν να κάψει και τις υπόλοιπες μεταρρυθμίσεις.

Πρόβλημα η κατάσταση στους ΟΤΑ και η γρήγορη απονομή δικαιοσύνης

Πώς αυξάνουμε την αποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα και μειώνουμε τη γραφειοκρατία;

Ηδη ανέφερα την πληροφορική στο Δημόσιο. Επιπλέον, η συνέχιση των αποκρατικοποιήσεων θα βοηθήσει ώστε να υπάρξει ανταγωνισμός από τον ιδιωτικό τομέα σε ορισμένες υπηρεσίες που προσφέρει το Δημόσιο. Είναι απαραίτητη, επίσης, η καταγραφή συγκεκριμένων στόχων ανά δραστηριότητα στα υπουργεία και τους υπόλοιπους φορείς του Δημοσίου, η σύνδεση του προϋπολογισμού με τους στόχους, αλλά και η σύνδεση των αμοιβών των υπαλλήλων με την επίτευξη των στόχων.

Μεγάλο πρόβλημα η κατάσταση στην τοπική αυτοδιοίκηση, όπου απαιτείται αυστηρότητα, έλεγχος, κανόνες διαφάνειας και, επιτέλους, να εφαρμοστεί το διπλογραφικό λογιστικό σύστημα. Πρόβλημα και η γρήγορη απονομή δικαιοσύνης, όπου έγινε πρόοδος τα τελευταία χρόνια, αλλά οι ρυθμοί παραμένουν αργοί. Ένα παρεμφερές ζήτημα είναι και η αναμόρφωση του πτωχευτικού δικαίου, ώστε να δίνεται στον επιχειρηματία μια δεύτερη ευκαιρία.

Ευκολότερη η κοινωνική συναίνεση με «δυναμικό προγραμματισμό»

Πώς χρηματοδοτούμε το κοινωνικό κράτος, αφού είμαστε υποχρεωμένοι να μειώσουμε το δημόσιο χρέος, αλλά και συγχρόνως να επενδύσουμε στην ανάπτυξη;

Η χρηματοδότηση των κοινωνικών παροχών προϋποθέτει κυρίως τη συνέχιση και επιτάχυνση της δυναμικής αναπτυξιακής πορείας της χώρας. Όσον αφορά το Ασφαλιστικό, πιστεύω ότι πρέπει να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε αντίστροφα από τον τρόπο που μέχρι σήμερα το χειρίζονται οι κυβερνήσεις. Δηλαδή να δώσουμε λύση πρώτα στο πρόβλημα του τι θα αντιμετωπίσουν οι σημερινοί νέοι στο μακρινό μέλλον και στη συνέχεια στο τι θα αντιμετωπίσουν οι σημερινοί μεσήλικες στο πιο μεσοπρόθεσμο μέλλον. Η κοινωνική συναίνεση είναι πιο εύκολη με μια τέτοια διαδικασία «δυναμικού προγραμματισμού», ενώ έτσι αυξάνεται και η πιθανότητα εξεύρεσης λύσης που να μην αποσταθεροποιεί μελλοντικά την οικονομία.

Σήμερα, υπό την πίεση της άμεσης εφαρμογής των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, η κυβέρνηση πρέπει να πάρει αποφάσεις εδώ και τώρα για το Ασφαλιστικό των τραπεζών. Ο τρόπος με τον οποίο θα χειριστεί το θέμα θα δείξει πολλά, όχι μόνο για το πώς θα λύσει στο συνολικό ασφαλιστικό κάποια στιγμή στο μέλλον, αλλά και για το αν πραγματικά έχει σκοπό να προχωρήσει σοβαρά στα θέματα των διαρθρωτικών αλλαγών και με διαφανή τρόπο ή σκοπεύει απλώς να κουκουλώσει και να μεταθέσει τα βάρη προς το μέλλον, προσποιούμενη μόνον το ενδιαφέρον της.

Το Ασφαλιστικό των τραπεζών προϋποθέτει μια αξιόπιστη μελέτη από τρίτους για το μέγεθος του προβλήματος ώστε να καταλάβει η κοινωνία τις σωστές παραμέτρους του. Βρισκόμαστε στο αμύη και δεν υπάρχει δημοσιευμένη μελέτη! Οι χαμηλοσυνταξιούχοι του ΙΚΑ, που πιθανόν να φορτωθούν μέρος των υποχρεώσεων των ταμείων των τραπεζιών στο μέλλον, έχουν δικαίωμα να ξέρουν. Οι φορολογούμενοι πολίτες έχουν δικαίωμα να ξέρουν. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δικαίωμα να ξέρει αν η λύση νοθεύει ή όχι τον ισότιμο ανταγωνισμό ανάμεσα στις τράπεζες.